

Rapport ervaring verkiezingen kiescollege 1e kamer 2023

De Stichting Nederlanders Buiten Nederland (SNBN) heeft zich hard ingezet om Nederlanders buiten Nederland ook stemrecht te geven voor de Eerste Kamer (via het nieuw-opgerichte Kiescollege Niet-Ingezetenen). De Eerste Kamerverkiezingen van 2023 zijn de eerste 1e Kamer kiescollege verkiezingen waarin Nederlanders buiten Nederland kunnen meestemmen.

Er waren de nodige obstakels bij het stemmen tijdens deze verkiezingen. Ondanks de belofte in het verleden dat registratie voor verkiezingen eenmalig zou zijn, moesten Nederlanders buiten Nederland zich toch opnieuw registreren in Den Haag voor deze verkiezingen.

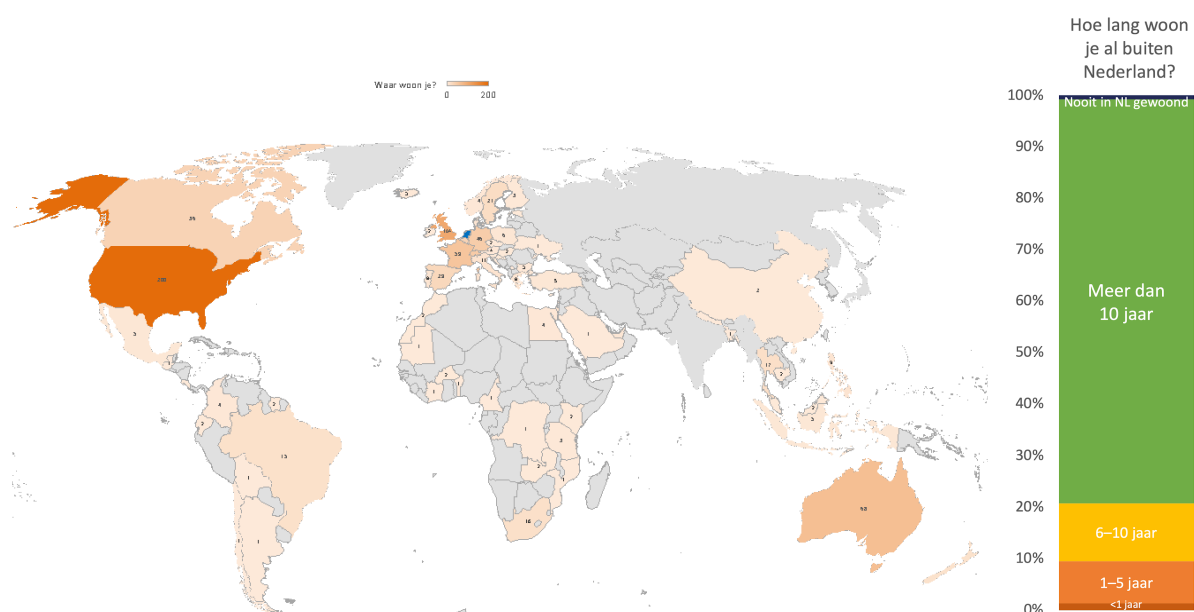
De stemprocedure was wederom gebaseerd op het verzenden van een stembiljet in een envelop samen met het briefstembewijs in een tweede envelop. Deze documenten werden door Den Haag alleen per post aangeleverd. Bij vermissing konden deze echter wel nagestuurd worden per e-mail.

Het bestuur van SNBN heeft daarom de SNBN-enquêtecommissie gevraagd de ervaringen van kiezers buiten Nederland te onderzoeken. Dit rapport is gebaseerd op een enquête waaraan 898 personen hebben meegedaan. 6 respondenten wonen niet buiten Nederland of wilden hun woonland niet mededelen.

Profiel van de respondent

De Nederlanders die meededen aan deze enquête (de respondenten) zijn al langere tijd uit Nederland weg en geven aan het stemrecht als zeer belangrijk te ervaren.

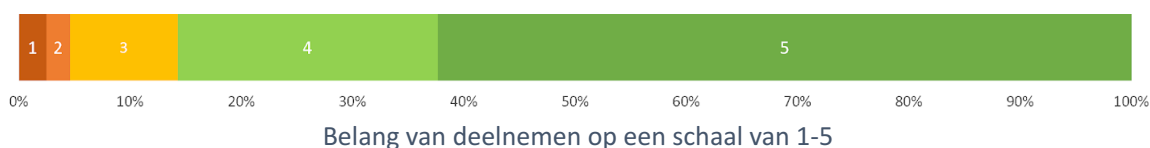
De overgrote meerderheid (79%) van de 892 respondenten woont al meer dan 10 jaar buiten Nederland, 11% woont 6-10 jaar buiten Nederland, 9% minder dan 5 jaar. 1% heeft nooit in Nederland gewoond.

De top 3 landen waar deze Nederlanders buiten Nederland wonen zijn de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, en Australië (deze vormen samen 41% van de respondenten). Dertig procent (30%) van de respondenten woont in één van de 26 EU-landen (buiten Nederland) of op de Nederlandse Antillen.

Belang van stemmen

De respondenten beantwoordden de vraag op een schaal van 1 tot 5 hoe belangrijk het is aan de verkiezingen deel te nemen gemiddeld met een 4.4. Ondanks dat deze Nederlanders al geruime tijd buiten Nederland verblijven hechten ze dus groot belang aan het mogen en kunnen stemmen.

87% geeft aan dat het stemmen van (groot) belang is: het is een democratisch recht, het behoort tot de Nederlandse nationaliteit, en geeft een gevoel van betrokkenheid bij Nederland en het Nederlandse overheidsbeleid.

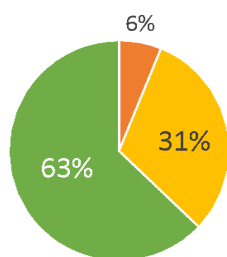

De resterende 13% geeft als belangrijkste reden om niet te stemmen dat zij niet langer betrokken zijn bij Nederland of onvoldoende inzicht hebben in de Nederlandse politiek. Daarnaast is ook onder Nederlanders buiten Nederland het vertrouwen in de politiek een mogelijke reden om niet of anders te stemmen.

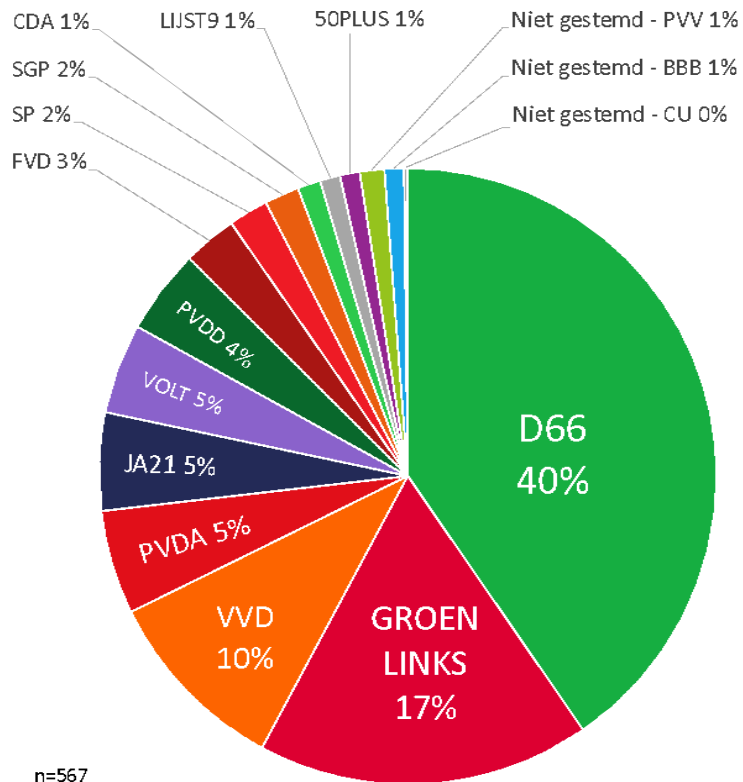
Politieke voorkeur

37% van de respondenten gaf aan geen politieke voorkeur te willen delen in de enquête. De verdeling van de resterende 567 respondenten is weergegeven in het onderstaande diagram.

- Niet gestemd/beantwoord
- Zeg ik liever niet
- Zie stemresultaat diagram

n=892

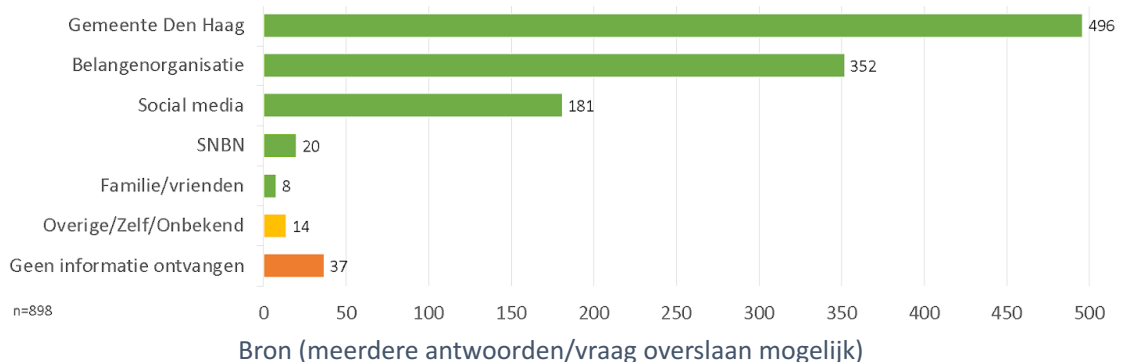
Opmerking: Bovenstaande is de verdeling onder respondenten, niet het resultaat van de verkiezingen. Resultaten voor PVV, BBB en CU zijn respondenten die niet gestemd hebben omdat deze partijen niet op de kieslijst stonden.

Het stemproces

Een belangrijke motivatie voor de enquête waren e-mails en commentaren met betrekking tot het proces. Het proces bestond uit een aantal stappen die met succes doorlopen moeten worden voordat een stem meegeteld wordt voor de verkiezing:

1. Registratie
(voor deze verkiezingen moesten Nedelranders buiten Nederland zich opnieuw registreren in Den Haag)
2. Ontvangen briefstembewijs
(verstuurd door gemeente Den Haag na registratie)
3. Ontvangen stembiljet
(verstuurd door gemeente Den Haag nadat kieslijst definitief was)
4. Stemmen, envelop assemblage, en verzenden/afgeven

De meerderheid van de respondenten ontving informatie betreffende de mogelijkheid om te stemmen en dat registratie vereist was van de gemeente Den Haag, een belangenorganisatie, of via sociale media.

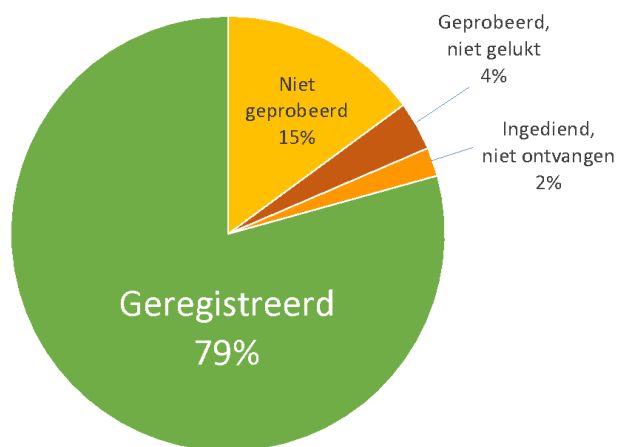

Opmerking: De meest gestelde vraag/opmerking in de enquête was "Registratie als stemmer buitenland was toch eenmalig; waarom dan nogmaals registreren?"

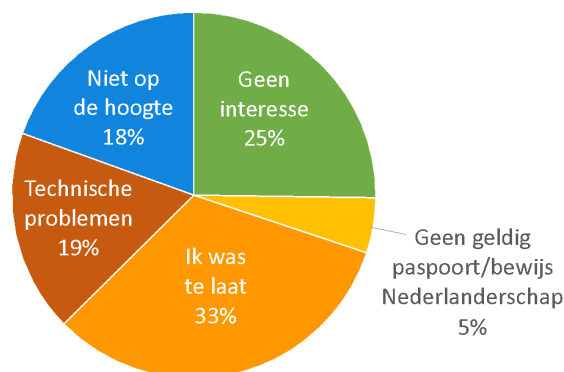
Stap 1, Registratie

Van de respondenten besloten 15% zich niet te registreren. 79% heeft het registratieproces met succes afgerond, 33 respondenten hebben een registratie ingediend maar geen bevestiging ontvangen, en 19 kwamen niet door het registratieproces ('geprobeerd, niet gelukt').

Resultaten registratieproces

Redenen Niet geprobeerd'

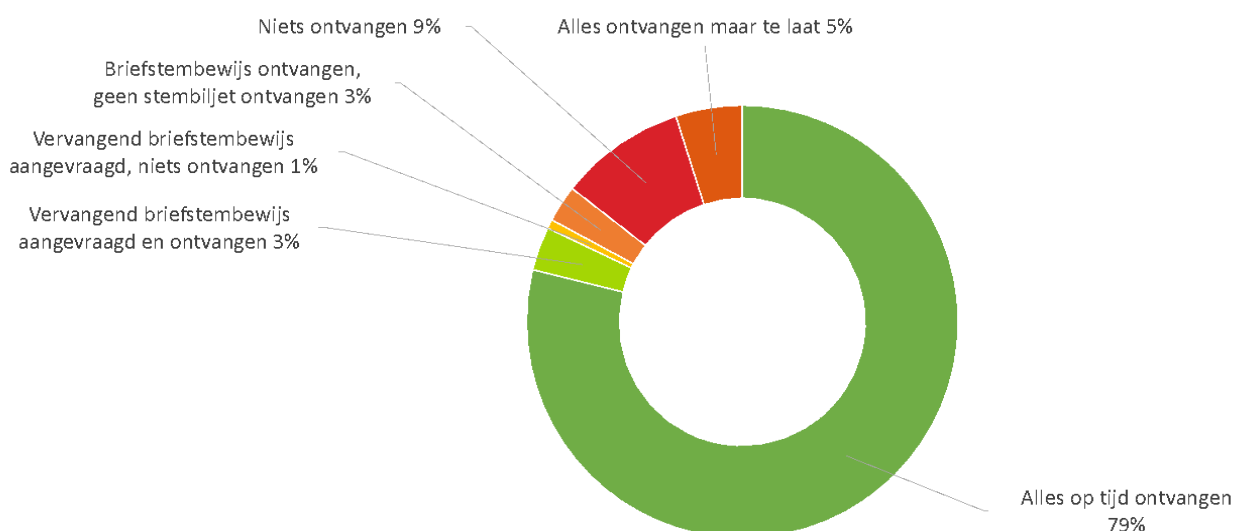

De respondenten die wilden registreren maar daar niet in slaagden ('Geprobeerd, niet gelukt') hadden diverse, meestal persoonlijke redenen: Geen printer, inloggen met DigiD werkte niet*, te ingewikkeld, antwoord/uitleg vanuit Den Haag te laat.

* Opmerking: Gebruik van DigiD was geen onderdeel van het registratie- of stemproces.

Stappen 2 en 3, Ontvangen stembewijs en stembiljet

Het ontvangen van de benodigde bescheiden gebeurde via twee aparte processen (stappen 2 en 3). Het briefstembewijs en de oranje envelop werden toegezonden (per post). Het stembiljet kon per email worden ontvangen. Als het briefstembewijs niet op tijd was ontvangen kon het op verzoek alsnog per email worden ontvangen.

Heb je het benodigde briefstembiljet, kandidatenlijst, en stembiljet ontvangen?

82% van de respondenten geeft aan alle documenten op tijd te hebben ontvangen om te stemmen; dit is inclusief de 3% die een vervangend briefstembewijs aanvraag en op tijd ontving.

Stap 4, Stemmen

Het stemmen zelf bestaat uit acht stappen.

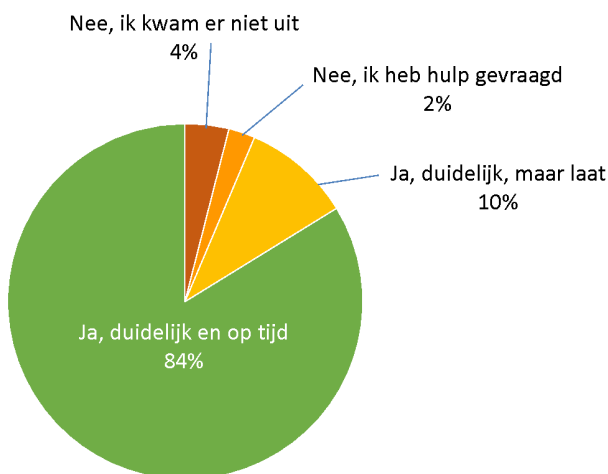
Naast het invullen van het stembiljet en ondertekenen van het briefstembewijs, moest het geheel ook nog op de juiste manier worden samengesteld (stembiljet in binnenenvelop, binnenenvelop en stembewijs en kopie paspoort in buitenenvelop, frankeren en opsturen.

Zo brengt u uw stem uit

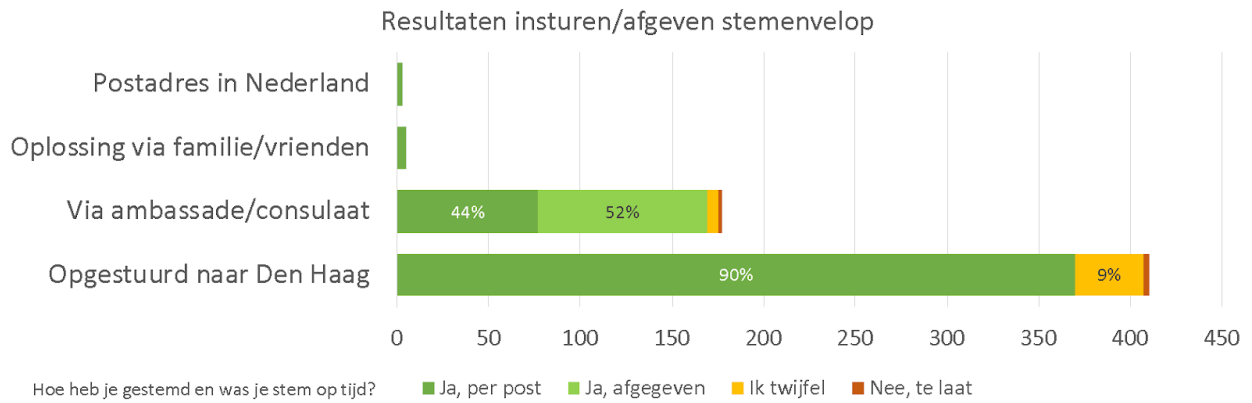
1. Als u het stembiljet per e-mail heeft ontvangen, print u het stembiljet. Het liefst in zwart. Gebruik wit en onbedrukt papier en print het stembiljet aan 1 kant.
2. Pak het stembiljet en kleur het vakje in bij 1 kandidaat van 1 partij. Vul het stembiljet in met een kleur die goed te zien is. Bijvoorbeeld rood, zwart, blauw of groen.
3. Doe het ingevulde stembiljet in de witte stembiljetenvelop. U mag ook een eigen envelop gebruiken. Plak daarna de envelop dicht.
4. Pak uw briefstembewijs, vul de datum in en zet uw handtekening erop. De handtekening moet hetzelfde zijn als de handtekening op uw identiteitsdocument.
5. Maak een kopie van uw Nederlandse identiteitsdocument. Deze moet geldig zijn op 30 januari 2023. Een Nederlands identiteitsbewijs kan zijn:
 - o een geldig Nederlands paspoort
 - o een geldige Nederlandse identiteitskaart
 - o een geldige Nederlandse identiteitskaart van Aruba, Curaçao of Sint Maarten waarop de Nederlandse nationaliteit staat vermeld
 - o een geldige identiteitskaart van Bonaire, Saba of Sint Eustatius
6. Pak de oranje retourenvelop, of een eigen retourenvelop die u zelf adresseert. Doe onderstaande documenten in de retourenvelop:
 - o de witte gesloten stembiljetenvelop met daarin het ingevulde stembiljet. (Bent u de witte stembiljetenvelop kwijt of is deze beschadigd? U kunt ook een eigen witte envelop gebruiken).
 - o het ondertekende briefstembewijs
 - o de kopie van uw Nederlandse identiteitsdocument
7. Plak de retourenvelop dicht en doe er genoeg postzegels op.
8. Doe de retourenvelop op de post. U kunt de retourenvelop:
 - o opsturen naar het stembureau in Den Haag
Uw stem moet uiterlijk 15 maart 2023, om 15.00 uur lokale tijd zijn ontvangen door het briefstembureau in Den Haag.
 - o opsturen naar, of afgeven bij ambassade of consulaat
U kunt uw stem ook opsturen naar iedere Nederlandse ambassade of consulaat (geen honorair consul). Of u geeft uw stem daar af. De contactgegevens vindt u op de website NederlandWereldwijd.nl. Zorg dat uw stem op 10 maart 2023 binnen is. De ambassade of het consulaat stuurt uw stem door naar het briefstembureau in Den Haag.

Het stemproces zelf wordt door respondenten als uitvoerbaar beoordeeld met de kanttekening dat voor sommigen de documenten laat beschikbaar waren.

Was het stemproces duidelijk en uitvoerbaar?

De meeste respondenten (92%) nemen aan dat zij hun stem op tijd hebben verstuurd of afgegeven en dus gestemd hebben. Van 10% van de stemenveloppen opgestuurd naar Den Haag is men niet zeker of deze op tijd arriveerden.

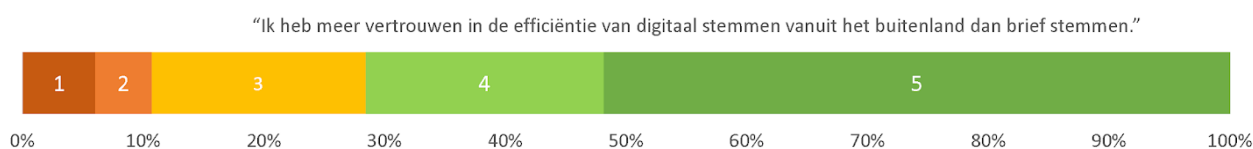
Opmerking: In de vraagstelling van deze enquête zijn geen vragen opgenomen met betrekking tot de inschatting of de enveloppen en formulieren correct waren ingevoegd.

Oplossingen

In de enquête is een open vraag opgenomen waar men suggesties ter verbetering van het stemproces (inclusief registratie) kon indienen. De enquêtecommissie verwachtte elektronisch stemmen als een populaire optie en heeft daarom een waarderingsvraag met betrekking tot elektronisch stemmen in de enquête opgenomen.

1. Digitaal stemmen

De oplossing digitaal stemmen/afschaffen papieren proces is met 249 keer de meest voorkomende suggestie ter verbetering van het proces. Op een schaal van 1 tot 5 waarden respondenten de stelling "Ik heb meer vertrouwen in de efficiëntie van digitaal stemmen vanuit het buitenland dan briefstemmen" gemiddeld met 4.1. Meer dan de helft geeft het een 5.

2. Veiligheid

Het gebruik van een speciale (opvallende) envelop en de verplichting een kopie van je paspoort te moeten meesturen is een mogelijk "data security risk" in de ogen van respondenten. Ook het vertrouwen van de uitvoerder van het kiesrecht voor Nederlanders buiten Nederland in de postrijen is in veel landen niet terecht, volgens de respondenten.

"Geen opvallende oranje enveloppen meer, waar een kopie paspoort in zit"

[Afleveren op de ambassade] "Ik gaf de envelop af aan een random medewerker aan de deur en moet maar geloven dat die envelop op een juiste manier behandeld wordt en in Den Haag belandt."

"Graag ook mogelijkheid om iemand digitaal te machtigen."

Notitie: De oranje enveloppen vielen door afwijkende afmeting en/of kleur, in sommige landen in speciale (hogere) tarieven. "Retourenvelop was veel te groot en dus niet genormaliseerd, ergo: onnodige kosten".

Respondenten zien oplossingen zoals machtigen alleen als een goed alternatief wanneer ze nog geschikte familie of vrienden in Nederland hebben, maar geven aan dat het proces van (per post/op papier) machtigen niet altijd (op tijd) uitvoerbaar is.

3. Communicatie

Een aantal verbeteringssuggesties geeft mogelijk onbekendheid met de betekenis van het kiescollege en het indirect stemmen voor de 1^e kamer aan. Een paar voorbeelden:

"Kiescollege" is geen gebruikelijke term. "Waarom kan ik niet gewoon op eerste en tweede kamer stemmen?"

"Ik zou graag de volgende stemronde een stemformulier en kieslijst willen ontvangen waar alle partijen op staan. Nu kreeg ik een stembiljet en kieslijst waar een partij helemaal niet op voorkwam. "Dit vind ik echt schandelijk als straks blijkt dat ik niet de juiste papieren heb toegezonden gekregen."

"[Het is] moeilijk om informatie te krijgen over de partijen en individuen en waar ze voor staan."

Het is onduidelijk hoe de envelop aan de ambassade te adresseren. "Ik kon sturen naar de ambassade maar dan wat?" Moet het naar een speciale afdeling daar? Zeer onduidelijk en rommelig".

"Graag informatie geven of mijn stem is geteld".

Er ligt een taak en verantwoordelijkheid voor de gemeente Den Haag als uitvoerder van het proces en de politieke partijen om de beschikbare informatie richting de kiezer te verbeteren.

4. Overige suggesties

Daarnaast waren er nog suggesties van meer algemene aard die het overwegen waard zijn (of, indien niet toepasbaar, gecommuniceerd kunnen worden als 'niet uitvoerbaar').

"Stem infrastructuur van EU-landen delen". Stemmen buiten de landsgrenzen is een potentiële uitdaging voor meerdere EU-lidstaten. De suggestie is om een oplossing op te zetten dat voor alle betrokken lidstaten werkt en gebruik maakt van de beschikbare consulaire- en/of stem-infrastructuur.

"Vermijd volledig digitaliseren van stemmen i.v.m. ouderen die geen internet of DigID hebben. Zorg voor vertrouwen in papieren proces" Digitaal stemmen is een zeer belangrijke optie, de suggestie is om briefstemmen als alternatief aan te houden voor stemgerechtigden (waaronder ouderen) die niet over digitale middelen of vaardigheden beschikken. (referenties: [Ouderenbond: vergeet digibeten niet](#) en [NOS: Miljoenen snappen digitale overheid niet](#)).

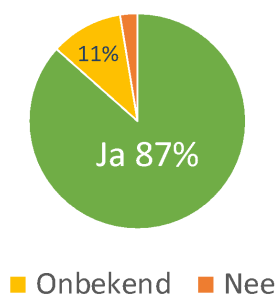
"Automatische registratie bij opname in register in Den Haag, met opt-out optie." Nederlanders die zich uitschrijven (registratie in Den Haag) zouden automatisch als stemmer buiten Nederland geregistreerd moeten worden - zoals dat ook voor inwoners van Nederlandse gemeenten geldt: "*Gemeenten registreren de kiesgerechtigdheid van hun*

inwoners in de Basisregistratie Personen (BRP). Inwoners hoeven dus niet zelf bij het college van burgemeester en wethouders van hun gemeente toestemming te vragen om aan de verkiezing deel te mogen nemen.” (referentie: [Kiesraad: Registratie kiesgerechtigdheid](#))

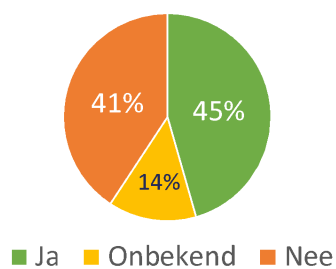
Volgende verkiezingen

De overgrote meerderheid wil bij de volgende verkiezingen gaan stemmen. De helft van de respondenten geeft aan dat binnenlandse ontwikkelingen meebepalen in de keuze van de partij waarop zij stemmen.

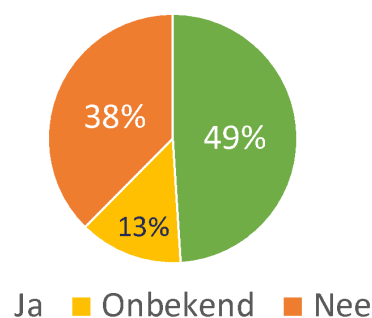
Bent u van plan te gaan stemmen bij de aankomende verkiezingen?

Stemt u doorgaans op dezelfde partij?

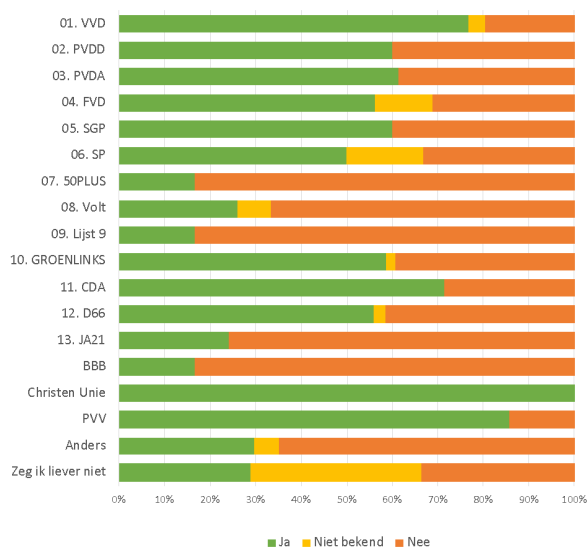

Hebben binnenlandse aangelegenheden een rol gespeeld bij uw keuze?

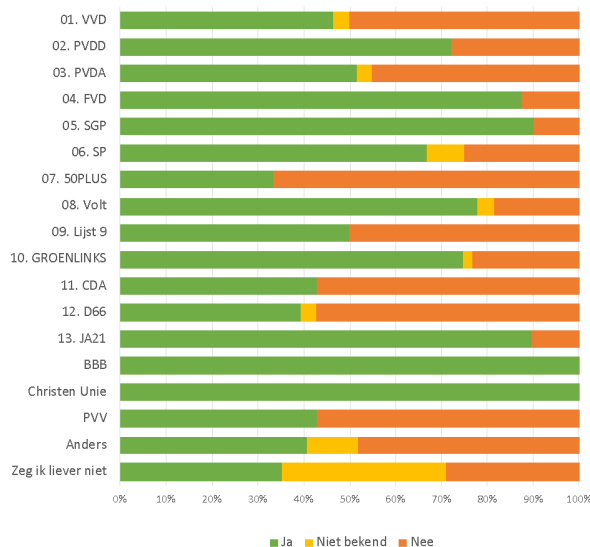

De verdeling verschilt echter per partij waarop men aangeeft te hebben gestemd (alle partijen met een kieslijst nummer) of had willen stemmen (BBB, ChristenUnie en PVV hadden geen kandidaten, maar zijn door respondenten ingevuld als partij waarop zij wilden stemmen).

Stemt u doorgaans op dezelfde partij?

Hebben binnenlandse aangelegenheden een rol gespeeld in het maken van uw keuze?

Opmerking: Het aantal respondenten voor de volgende partijen waren kleiner dan 10: CDA, PVV (7); 50PLUS, Lijst 9, BBB (6); en Christen Unie (1). 'Anders' zijn veelal respondenten die niet wilden, konden, of mochten stemmen.